

que *peccatum philosophicum*, quod propugnari cœperat Divioni circa annum 1686 auctore *P. Meunier* Jesuita. Permultas propositiones ad laxitatem morum tendentes proscripsit anno 1679 Innocentius XI. Apologiam casuistarum anno 1658 præsules Galliarum. *Antonii Sanctarelli* Jesuitæ doctrina anno 1627 damnata est a theologis parisiensibus¹, tanquam patrocinareretur molientibus vitæ regum insidias; sed eodem tempore richerianos deprimentes ecclesiasticam potestatem cohibuerunt cardinales Rupefucaldius et Richelius. Cœperat autem superiori sæculo exagitari quæstio, an rex tyrannus vel hæreticus licite possit occidi. Quæ cum nimia libertate tractaretur, Henricus III, rex Galliarum, a Jacobo Clemente gladio confossus est anno 1589 audaci facinore. Illius exemplum secutus Joannes *Chastel*, juvenis improbus ac super ætatem facinorosus, anno 1594 pugione Henricum IV tentavit confodere². Et quoniam interrogatus, ubinam tantum sibi licere crimen didicisset, respondit edoctum se in schola Jesuitarum; in scriptis *Joannis Guignard* ejusdem societatis in collegio claromontano S. theologiæ professoris, repertis ejusdem perversitatis munimentis, Joannes *Chastel* prædicto anno 1594, die 29 decembris, et *Guignardus* proximo anno 1595, die septima januarii, extremo supplicio puniti sunt, in exilium pulsus Jesuitis omnibus, in Galliis commorantibus. Vide Thuanum libro CXII, Davilam lib. XIV, et *Hist. Soc. Jesu* P. Jovenci, tom. II, pag. 5, qui *Guignardum* martyrio coronatum affirmat.

Erroribus æquiparantur excedentes laudes sanctorum, v. g. si præferatur S. Ignatii nomen in charta scriptum nomini Dei³ prolato a Moyse, hujusque virgæ in signis patris; atque his similia censuris inusta Parisiis anno 1611, de quibus *Abrégé*

¹ Ejusdem Sanctarelli scripta anno 1626, die 14 martii, Parisiis fuerunt combusta. Subierunt idem fatum anno 1757 opera PP. Busembaum et La Croix ob factam cuique potestatem occidendi tyrannos, flammis tradita Tolosæ et Burdigalæ; necnon Parisiis, anno 1738, die 17 martii, *Epistola* NN. Cosmopoli, verius Lucæ, superiori anno labente in eorumdem operum defensionem procusa.

² A quo Henricus IV occisus fuit, dicitur inferius in appendice.

³ Tetragrammato *Jehova*.

de *l'Histoire ecclés.* tom. X, pag. 244, præcitatæ editionis coloniensis¹.

CAPUT IV.

RECENSENTUR SCRIPTORES ECCLESIASTICI PRÆSTANTIORES SÆCULI DECIMI SEPTIMI.

Quanti sæculo XVII floruerint viri litteris et doctrina conspicui, ex tabulis chronologicis Gravesonii, aliorumque potest deprehendi. Apud Gravesonium nempe recensentur ex scriptoribus Galliarum nullo regularium ordinum voto obstrictis 11. Ecclesiastica dignitate insigniti theologi ex clero seculari plusquam 20. Interpretes Scripturarum 12. Historici 24. Ascetici 6. Jureconsulti 14. In patria lingua expolienda exercitatissimi 7, calvinianis 11 prætermisissis. Ex Italis sacrae et profanae eruditionis et antiquitatis studiosi 19. Alii exteri quidem, sed in Italia commorati ecclesiasticæ historiæ cultores eximii 5, et utriusque juris scientissimi 3. Ex Germanis historici, antiquarii et orientalium linguarum cultores 12. Ex Belgicis in vario disciplinarum genere celeberrimi 22. Ex Hispanis 6. Ex Anglis 11. Quid vero de monachis et ordinum regularium viris conspicuis? Enumerat idem Graveson ordinis S. Benedicti scriptores præstantissimos 18. Cistercienses 3. Carthusianum unum, alterum Camaldulensem. Ordinis Prædicatorum 74. Ordinis S. Francisci 17. Augustinensium 9. Canonicorum regularium 5. Carmelitarum 2. Carmelitarum excalceatorum 8. Societatis Jesu 91. Congregationis Oratorii Jesu 15. Oratorii S. Philippi 4. Ordinis B. M. de Mercede 1. Clericorum regularium S. Pauli item 1. Theatinorum pariter 1. Congregationis Doctrinæ christianæ 2. Ordinis denique Minimorum, sive S. Francisci de Paula 8. Horum vero si vel solum nomen veli-

¹ Vertente sæculo XVII exorta est apud Anglos nova quædam secta *rationalistarum* seu *latitudinariorum*, cujus anno 1663 fundamenta jecit Eduardus, baro Herbert, in tractatu *De religione gentilium*, Amstelodami procuso. Hujus sectæ doctrina est, nihil fide tenendum esse, quod naturali rationi non sit consentaneum, nec tantum non repugnans, verum etiam accommodatum ac pervium.

mus exscribere, ultra fines compendii historici progredi necessum erit. Quamobrem præstantiores tantummodo recensere debemus.

Equum est, ut initio laudetur nomen celeberrimum *S. Francisci Salesii*, qui natus in diœcesi genevensi an. 1567, initio hujus sæculi, nempe anno 1602 consecratus est episcopus, an. 1622 castissimam animam Deo reddidit, et anno 1665 sanctorum fastis adscriptus fuit. Ille enim pietatis iter calcantibus institutiones tradidit saluberrimas, et sanctimonialibus devotionis, charitatis, fidei et perfectionis semitas exemplis, scriptisque monstravit.

Ludovici *Molinæ*, Societatis Jesu theologi, cujus superiori sæculo mentionem fecimus, obitus contigit an. 1601. Hujus doctrina circa concordiam libertatis et gratiæ a FF. Prædicatoribus impugnata, plurimorum theologorum exercuit ingenia. Illam enim *Dominicus Bannes* et *Franciscus Zumel*, tanquam semipelagianis affinem traduxerant, et hi vicissim doctrinæ proximæ Calvinii erroribus fuerunt insimulati. Illam Hispaniarum Universitates an. 1595 et 96 proscripserant; atque an. 1597 adversus eam Philippo II, Hispaniarum regi, eruditissimum libellum obtulit celebris Dominicanus *Lanuza*. Is obiit an. 1625 Lobeti in Aragonia¹. Hinc exortæ *Congregationes de Auxiliis* sub Clemente VIII et Paulo V inceptæ an. 1598, absolutæ anno 1607. Bulla tamen contra *Molinæ* errores conscripta et consultorum manu signata suspensa est, et salva charitate potest propugnari molinistarum atque thomistarum sententiæ².

¹ Albarracin.

² Neque Ludovicus Molina, neque illius discipuli docent tam prædestinationem ad gloriam, quam prædestinationem ad gratiam esse ex præscientia meritorum. De prædestinatione ad gloriam id quidem tenent complures, sed loquuntur de præscientia meritorum, quæ cum gratiæ adjutorio comparantur. Prædestinationem vero ad gratiam esse ex prævisis meritis est pelagiana hæresis, ipsis molinistis fatentibus. Horum itaque sententiam non recte quidam describunt, ut fecit in *Hist. italo sermone* conscripta Franciscus Maria Ottieri, vol. VI, lib. XVII, ad an. 1713, pag. edit. romanæ 314.

Pugnarunt pro gratia efficaci præ cæteris *Thomas de Lemos* et *Didacus Alvarez*, ord. Præd., *Jacobus Le Bossu*, monachus S. Benedicti, et *Gregorius Nunnus Coronellus*, nostri augustini instituti. Thomas de Lemos naturæ concessit anno 1629, ejusque *Panoplia* typis edita fuit an. 1676; Alvarez, qui de auxiliis spissum conscripsit volumen, obiit archiepiscopus tranensis an. 1640. Nunnus Coronellus Lusitanus, congregationum *de Auxiliis* a secretis, tanta adversus Molinam ipse scripsit, et ab aliis scripta collegit, ut nihil ad controversiam illam pertinens possit desiderari; inedita sunt tamen, et in romano S. Augustini archivio recondita. De Jacobo Le Bossu vide *Historiam* P. Serry prope finem.

Decem Jesuitæ sententiam de efficacia divinæ gratiæ oppugnare studuerunt occasione prædictorum dissidorum, videlicet, *Michael Vasquez*, *Petrus Arrubal*, *Benedictus Perrierius*, *Mutius Vitelleschus*, *Christophorus Cobos*, *Bernardinus Rosignolius*, *Bartholomæus Perez*, *Joannes Azorius*, *Gregorius de Valentia* et *Benedictus Justinianus*. Hi subscripserunt libro, cui titulus, *Confutatio cujusdam sententiæ falsæ de efficacia divinæ gratiæ*, eundemque librum a septem Germaniæ Universitatibus et una Lotharingiæ approbari curarunt. In quinto doctrinæ molinisticæ examine, quod cœpit sub Clemente VIII an. 1602, die 20 martii, prælaudatus *Gregorius de Valentia* quædam S. P. Augustini verba ex lib. XIX *De Civ. Dei* corrumpens, atque a Pontifice reprehensus, deliquio corrui, et Neapolim concedens brevi tempore supervixit.

At quoniam aliquos nunc theologos memoravi, nefas est alios quosdam præclarissimos præterire. Quis enim vel a limine theologiam salutavit, cui ignota sint *Francisci Suaresii* et *Gabrielis Vasquez* nomina celeberrima? Suaresio quidem nullum legimus modestiorem et doctiorem, atque nullum liberiori acrioremque Vasquesio. Suarez autem obiit anno 1615. Vasquez an. 1604. Protulit istos fecunda doctissimorum virorum parens Societas Jesu, quæ ulterius genuit cardinalem *de Lugo*, *Fonsecam*, *Gabrielem Heno*, *Thyrsum Gonzalez*, atque iis clariores paulo post numerandos. Nunc enim nobis quos-

dam e schola theologos commemorantibus, occurrunt thomistæ doctissimi *Joannes a S. Thoma*, *Petrus Ledesma*, *Joannes Baptista Gonet*, *Antoninus Reginaldus*, *Gonzalez duo*, *Vincen- tius Contentionus*, etc. Sapientissimi item inter theologos hu- jus sæculi XVII habentur *Franciscus Sylvius*, *Gulielmus Estius* et *Gummarus Huygens*, inter scriptores Belgas celebratissimi. Floruerunt in augustiniana familia *Angelus Rocca*, *Augustinus Gibbon*, *Lambertus Le Drou*, *Augustinus Lubinus*, *Nicolaus Gavardi*, *Christianus Lupus*. In Seraphico ordine *Claudius Frassen*, *Franciscus Macedo*, *M. Antonius Capellus*, etc.

Inter purpuratos Patres immortalitatem famæ consecuti sunt *Cæsar Baronius*, *Robertus Bellarminus*, *Jacobus David Perronius*, *Joannes Bona*, *Laurentius Brancatus de Lauræa* et *Henricus Norisius*. Cæsar Baronius, congreg. Oratorii S. Phi- lippi, Soræ natus an. 1538, obiit an. 1607, et magnum opus ecclesiasticorum Annalium improbo labore ad an. 1198 per- duxit, et Martyrologium romanum perpetuis notis illustravit. Robertus Bellarminus Pollitianus, Societatis Jesu, nepos e so- rore marcelli II, natus an. 1542, vita functus anno 1621, præter alia permulta insigne controversiarum opus descripsit, a *Jacobo Gretsero*, viro ejusdem Societatis doctissimo, et a *Vito Erbemanno* adversus hæreticos vindicatum. In illud quippe Junius, Danaeus Hunnicus, Joannes Gerardus, Amesius, aliique heterodoxi scripsere. Carpitur quoque alicubi a Launoio, de quo infra; et quantum spectat ad Pontificum potestatem in *tempo- ralibus* supra reges, a *Joanne Barclaio*, qui decessit eodem an. 1621. Ut idem Bellarminus fastis beatorum adscriberetur, non tantum superioribus annis sedente Benedicto XIV, verum etiam an. 1677 sub Innocentio XI, et anno 1711 sub Clemente XI, Jesuitæ irritò conatu tentarunt. Cardinalis *Perronius*, Bernæ in Helvetia natus anno 1556, et vita functus Parisiis an. 1618, fidem Eucharistiæ adversus Mornæum luculentissime propu- gnavit, diluitque omnes regis Anglorum oppositiones, cum musis quoque interdum versatus. *Joannes Bona* Cisterciensis, in urbe Pedemontii Monti Regalis ortus an. 1609, et Romæ tranquilla morte sublatus an. 1674, de rebus liturgicis, de di-

vina psalmodia, de sacrificio missæ et aliis ad vitam asceticam pertinentibus, pie sapienterque tractavit. Laurentius de Lau- ræa, ord. Min. Convent., theologiam asceticam et S. Patris Au- gustini doctrinam de prædestinatione et gratia plurimum illustravit; atque is est, qui magno adjumento esse solet theologis Congregationis sacrorum Rituum. *Henricus Noris*, Augustinianus, tanto celebrior evasit, quantum illum tan- quam Jansenii assecam adversarii studuerunt traducere¹. Immortale sibi nomen comparavit Historia pelagiana, Vindiciis Augustinianis, pluribusque historicis, theologis et chrono- logicis dissertationibus. Veronæ natus fuerat an. 1631, et obiit Romæ an. 1704.

Neque hi tantum, sed alii sapientes viri vaticanam purpu- ram decorarunt, ut *Josephus de Aguirre*, ord. S. Benedicti, clarus theologiæ S. Anselmi commentator, omniumque conci- liorum Hispaniæ collector; *Joseph Maria Thomasius*, clericus regularis theatinus, non tam vitæ integritate, quam studio an- tiquitatis ecclesiasticæ, linguarum peritia, editisque libris cons- picuus, et *Cælestinus Sfondratus*, Galliæ vindicatæ auctor, *Nodi* tamen prædestinationis intricator potius quam extricator.

Tanta fuit omnigenæ eruditionis in aliquibus copia, ut ad miraculum videantur exculi. In horum classe haud hæsitanter locamus *Jacobum Sirmondum* et *Dionysium Petavium* Soc. Jesu presbyteros, quibus addendus est *Jacobus Benignus Bos- suet*. Sirmondus Ricomagi in Arvernia natus anno 1559, vixit an- nis 92, atque ab ineunte ætate latina et græca mss. pervolutavit, bibliothecas excussit, numismata et vetustas inscriptiones ins- pexit, nobisque plura occulta antea vel inedita reseravit. Peta-

¹ Legantur Norisii opuscula. Illius *Historia pelagiana* cum Vindiciis augustinianis, absque prævio decreto, aut malignantium fraude, aut nimia oscitantia, indici expurgatorio S. Inquisitionis Hispaniarum inserta, illinc deleta est mandato inquisitoris generalis Emmanuelis, archiepiscopi Pharsaliæ, adeo ut Cl. Norisii opera ab erudito auctore litterariorum ephemeridum, quæ Florentiæ prodeunt in lucem, recte dicantur: *Argentum igne examinatum, purgatum terræ, purgatum septuplum*. Psalm. xi, 7. Prælaudatum decretum hispanicum emanatum fuit anno 1788, die 28 januar.

vius Aurelianensis hanc lucem anno 1585 adspexit, obiitque an. 1652. Hunc inter Jesuitas Aquilam vocant. Edidit Synesium, Epiphanium illustravit, tempora digessit, exagitavit Scaligerum, Themistii et Juliani orationes notis locupletavit, poemata et epistolas concinnavit, et dogmata Patrum amplissimis voluminibus explanavit¹. *Bossuetius*, meldensis episcopus, Divioni in Burgundia natus an. 1627, decessit an. 1704. Quæ autem is conscripsit in libris *Variationum* adversus hæreticos, in Isaiam de vaticinio partus virginei contra reviviscentem sua ætate quietismum, compendium universalis historiæ, de gratia ac libertate juxta Augustini doctrinam, funebres orationes, aliæque moralia et polemica bene multa, missa *Defensione* proluxa propositionum cleri gallicani an. 1682, hæc, inquam, admiratione potius digna censentur, quam laude.

In historia illustranda sedulam impenderunt operam *Henricus Spondanus*, episcopus apamiensis, qui scripsit *Annales sacros* a creatione mundi ad hujus reparationem, cardinalis Baronii opus in Epitomen redegit, et usque ad annum 1640 deduxit. Quamquam in *Annalium* Baronii prosecutione insudarunt plurimum *Odoricus Raynaldus* et *Jacobus Laderchius*, ejusdem cum Baronio congregationis. In prædictos autem *Annales* Baronii eruditas, historicas, criticasque animadversiones edidit *Antonius Pagi*, ord. Min. conventualium, natus in Provincia loco humili, et vita functus anno 1699. Hujus postrema scripta perpolivit complevitque *Franciscus Pagi*, ejus nepos, de historia romanorum Pontificum optime meritis. Acta sanctorum colligere et in lucem edere cepit *Joannes Bollandus*, Soc. Jesu, executus consilium, quod conceperat P. Heribertus Rosweidus ejusdem Societatis. Prodierunt ingentis operis duo priora volumina an. 1643. Huic admovere deinde manus viri docti, laborumque patientissimi Henschenius, Papebrochius,

¹ *Petavius* posteaquam lib. IX *Theolog. Dogmatum* S. P. Aug. doctrinam de prædestinatione docte exposuerat et vindicaverat, addidit librum X, cujus priori capiti titulum fecit: *Retractatur Augustini sententia*, etc. Causam puto omnibus esse compertam. Vide *Abreg. Hist. eccl.* tom. X, edito anno 1754, pag. 323.

Beartius, *Janninghus*, *Sollierius*, *Pineus*, *Cuper*, *Boschius*, *Stiltingus*, *Suyschen* et *Perierius*. Trident. conc. historiam conscripsit *Sfortia card. Pallavicinus*¹, ejusdem Soc. Jesu, eamque latinitate donavit consocius *Joannes Baptista Giattinus*. Obiit card. Pallavicinus an. 1667, ejusque scopus fuit refutare historiam *Pauli Sarpi*, ord. Serv. theologi reipublicæ Venetæ, viri præditi felici et præcoci ingenio, et quamvis a theologis multis dissentiat, procul dubio doctissimi. Decessit Sarpus anno 1623. Historiam et *Annales* Ordinum regularium plures scripserunt, ut FF. *Prædicat. Thomas Malvenda*, ord. Minorum *Lucas Wadingus*, Capuccinorum *Zacharias Boverius*, Augustinensium Eremitarum *Aloysius Torelli*, Societatis Jesu *Maffæus Orlandinus*, etc. Italiam sacram *Ferdinandus Ughelli* Cisterciensis.

Ecclesiasticæ antiquitatis, quæ historiæ anima dici potest, studiosissimi fuerunt et præclara edidere monumenta *Antonius Gallonius*, congreg. Oratorii S. Philippi, qui scripsit de SS. martyrum cruciatibus, et obiit an. 1617. Subterranea urbis Romæ, plurimæque ibi recondita monumenta lustravit *Paulus Aringhus* ejusdem congregationis, qui decessit an. 1676. Martyrologium sui ordinis edidit 1629 *Hugo Menardus* Benedictinus; idem an. 1642 perpetuis adnotationibus illustravit *Sacramentarium* S. Gregorii Magni. *Hugo Menardus* obiit anno 1644. *Petrus de Marca*, cujus extat *Concordia sacerdotii et imperii*, opera Stephani Baluzii semel iterumque in lucem edita cum Vita auctoris, notisque, decessit an. 1656 Parisiis, renunciatus ejusdem urbis archiepiscopus. *Leo Allatius*, qui post Lucam Holstenium custos fuit vaticanæ bibliothecæ, obiitque an. 1669, plura scripsit aptissima ad Græcorum confutandos errores. *Philippi Labbei*, Soc. Jesu, qui fati cessit an. 1667, habemus præter alia complura concordiam chronologicam, sui ipsius et Philippi Brietii, et Collectionem magnam conciliorum; in quo

¹ Scripserunt Jesuitæ quidam, videlicet PP. *Conti* et *Gobien*, de cæremoniis et religione Sinensium, tam immodica Confucii ejusque virtutum laudatione, ut quinque famosæ propositiones ex illorum libris depromptæ a sacra Facultate parisiensi proscriptæ fuerint an. 1700, die 18 oct.

eruditionis genere ferventissimum ingenium suum exercuit quoque *Joannes Harduinus*, itidem Jesuita. *Lucas Acherius*, ord. S. Benedicti, innumera, quæ latebant, monumenta publici juris fecit, sublatus pio obitu Parisiis an. 1685. *Joannis Launoii*, doctoris sorbonici, qui extinctus est an. 1678, ingentia habentur, variique argumenti volumina, in quibus aliqui styli damnant intemperiam, aliqui nimiam rerum verborumque repetitionem¹. Græcorum ritus accurate explicavit *Jacobus Goarius*, ord. Præd., qui obiit an. 1653. Græcorumque Patrum inedita olim opera vertit, vulgavitque *Franciscus Combesis* ejusdem ordinis, qui fato cessit an. 1679. *Henrici* et *Adriani de Valois* fratrum, præclarum in litteraria republica nomen; ille enim Græcos historicos Eusebium, Socratem, Sozomenum, Theodoretum, Evagrium, Philostorgium et Theodorum lectorem latina vertit lingua, notisque illustravit; iste Galliam exquisitis dissertationibus reddidit notiozem. Henricus vero decessit an. 1676, et Adrianus an. 1692. Opera Patrum qui sub tempora apostolorum floruerunt collegit, notisque exornavit *Joannes Baptista Cotelerius*, cujus mors consignatur an. 1686. Quæ sacram chronologiam et geographiam haud mediocriter dilucidant, romanorumque Pontificum propugnant auctoritatem, magno labore collegit *Emmanuel a Schelstrate* Belga, qui decessit Romæ anno 1692, postquam de Ecclesia africana, de patriarchatu

¹ *Launoii* liber inscriptus, *Véritable Tradition de l'Eglise sur la prédestination et la grâce*, typis procussus Leodii an. 1702, in S. P. Augustinum injuriarum plenissimus, damnatus fuit a Clemente XI, pontifice maximo an. 1704, die 28 januarii. Hyacinthus Serry, ord. Prædicatorum, de quo sæculo proximo, non solum contra Launoium vindicias Augustini elucubavit, verum etiam lepidula epistola, quasi ex Elisiis data, ostendit, quidquid Launoius in Augustinum effutiit, depromptum fuisse ex Scripturis, religiosissimæ alias, sanctissimæque Societatis Jesu, quorum enumerat saltem viginti, nempe *Andream Junium*, *Christophorum Ortegam*, *Dionysium Petavium*, *Franciscum Annatum*, *Gabrielem Vasquez*, *Jacobum Sirmondum*, *Joannem Adamum*, *Joannem Hamelium*, *Joannem Ituren*, *Joannem Marianam*, *Joannem Martinonum*, *Joannem Baptistam Guesnay*, *Leonardum Lessium*, *Levinum Le Mayer*, *Ludovicum Molinam*, *Petrum Halloix*, *Petrum L'Abbé*, *Stephanum de Champs*, *Theophilum Raynaudum* et *Thomum Bonartum*.

occidentali, atque de disciplina Arcani, tractatus perutiles juvenili ætate elucubraverat.

In illa utiliori theologia, quæ in stabiliendis fidei nostræ decretis tota versatur, præter Venerabilem Bellarminum, de quo supra, insudavit *Martinus Becanus*, et ipse Soc. Jesu, qui migravit e vita an. 1624¹, ab omnibus ob singularem modestiam laudatus. Eamdem subierunt provinciam *Adrianus* et *Petrus de Walemburch* fratres Batavi, quorum primus episcopus adriapolitanus ac suffraganeus archiepiscopi moguntini, obiit an. 1669, alter episcopus mysiensis et suffraganeus archiepiscopi coloniensis, obiit an. 1675. De sacramento pœnitentiæ et de sacris ordinationibus fuse et erudite pertractavit *Joannes Morinus*, congr. orat. Gallus, qui e vivis excessit an. 1659². Dogmata item Ecclesiæ catholicæ et ecclesiasticam disciplinam exposuit *Ludovicus Tomasius* ejusdem congregationis, qui e vita migravit an. 1695. His addendi, qui polemica SS. Patrum scripta selectis animadversionibus collustrarunt, ut Optatum Milevitanum *Gabriel Albaspinæus*, episcopus aurelianensis, qui decessit anno 1630. Irenæum adversus hæreses *Franciscus Fevardentius*, qui etiam sub hujus sæculi initia scripsit theomachiam calvinisticam, et Marium Mercatorem *Joannes Garnerius*, Soc. Jesu, qui obiit an. 1681.

Commentaria in sacras litteras elucubrarunt prælaudatæ Societatis viri permulti, inter quos celebrantur *Salianus*, *Mariana*, *Villalpandus*, *Menochius*, *Tirinus*, *Pineda*, *Lurinus*, *Pererius*, *Serarius*, *a Lapide*, etc. Varia sacra et vindicias textus hebraici adversus Morinum edidit *Simeon de Muis*, defunctus an. 1644. Biblia maxima novemdecim comprehensa tomis prægrandibus concinnavit *Joannes de la Haye*, ordinis Minorum.

¹ Plurima scripsit pro fide orthodoxa et pro defensione *Controversiarum* card. Bellarmiini, necnon pro Societatis suæ, ejusque beatissimi institutoris honore vindicando *Jacobus Gretserus*, jesuita, de quo Nathanael Sotuel, pag. 369 *Biblioth.*

² Joan. Morinus in castris calvinistarum educatus, Parisiis hæresim abjuravit. Idem fecerunt alii viri doctissimi, Gaspar Scioppius, Willemus Rainoldus, Petrus Pithæus, Henricus Spondanus, Tanaquillus Faber, Bertholdus Nihufius, Isaac Papinus, aliique litterarum laude conspicui.

Opera autem *criticorum sacrorum*, id est, adnotationum in sacram Scripturam, variarumque eo inservientium dissertationum, compacta præsertim sunt ex libris protestantium, ac primum prodierunt in lucem novem voluminibus an. 1660 Londini.

De theologia morali pertractarunt Soc. Jesu permulti: *Baunium, Filiutium, Escobarium, Azorium, Tamburinum, Busembaum*, etc., nullus ignorat. Nec tamen benigniores, ut inquirunt, sunt Jesuitæ cuncti, sed exactiores premunt semitas *Paulus Comitulus*, et probabilismi insectator *Thyrus Gonzalez. Bonus Merbesius, Sambovius* et *Henricus à S. Ignatio*, carmelita belga, prolixè item de doctrina morali scripserunt, laxitates rigidioribus fortasse præceptionibus insectantes. *Apologiam* casuistarum tot præsulum Galliarum censuris dispunctam, omittimus. Italica lingua sive catechesibus, sive concionibus nemo copiosius et elegantius scripsit *Paulo Segneri* Soc. Jesu, dignissimo quem parochi et Verbi Dei præcones studeant imitari.

Postremo loco recensendi sunt quidam jansenistarum. Horum antesignanus *Antonius Arnaldus*, cujus opus de frequenti communione editum an. 1643, plura excitavit dissidia, sed majora movit, quæ scripsit de gratia et de morali practica Jesuitarum. Jansenismi notam non effugit liber inscriptus, *Amor pœnitens*, episc. castoriensis, in lucem emissus an. 1687. *Martinus de Barcos*, abbas S. Cyrani, qui an. 1643 refutavit *Prædestinatum* Sirmondi, et an. 1644 palam pro Jansenio certavit. Quædam hujus opera latent sub nomine *Petri Aurelii*. Jansenianis adnumerandus quoque *Blasius Paschalis*, qui sub nomine *Ludovici Montalti* vulgare cœpit an. 1656 *Epistolas provinciales*¹, et qui sub *Vendrochii* nomine illas latinitate donavit et notis corroborare studuit *Petrus Nicolius*. Accedunt directores, cultoresque monasterii Portus Regii *in Campis, Isaac de Saci, Petrus Thomas Fosseus, Nicolaus Fontana, Go-*

¹ *Epistolis provincialibus* nullum datum responsum ante an. 1694, quo in lucem prodiit, *Entretien de Cléandre et d'Eudoxe*. Hoc opus celebri apologia refutatum fuit an. 1696 et seq. xviii aliis epistolis a P. Matthæo Petitdidier, monacho ordinis S. Benedicti.

thefridus Hermant, etc. Hos inter recensent quoque Cl. *Tillemontium*, qui mortuus cum magna pietate ac religione anno 1688, in templo illius monasterii¹, quod semper coluerat, sepultus fuit. Sui et fictitio *Vincentii Lenis* nomine scripsit pro Jansenio *Libertus Froemondus*, doctor lovaniensis, extinctus an. 1653.

Adversus jansenistas et bajaranistas acuerunt stylum *Stephanus Descamps, Franciscus Annatus, Joannes Martinus Ripalda* et *Joannes Martinonus* seu *Moraines*, S. J. presbyteri. Sed non sinit, ut ulterius progrediamur, præfixa brevitatis.

CAPUT V.

AUGUSTISSIMORUM CÆSARUM ET SANCTORUM QUORUMDAM RECENSIO.

Rodulphum II imperatorem, vita functum absque liberis anno 1612, IV idus januarii, dictum est alibi. Eodem itaque anno mense junio Francofurti electus est *Mathias*, ejusdem Rodulphi frater, rex Bohemiæ et Hungariæ, qui ob grassantem lutheranam hæresim Praga Viennam Austriæ transtulit imperii sedem. Cum autem Mathias ex Anna, filia Ferdinandi Austriæ, uxore sua, nullum suscepisset filium, adoptavit Ferdinandum, filium Caroli Austriaci, filii Ferdinandi I, imperatoris, et Mariæ filiæ Alberti, ducis Bavarie, eique an. 1617 cessit Bohemiam et anno insequenti regnum etiam Hungariæ. Protestantes per hæc tempora pervicatiores effecti magna christianæ reipublicæ attulerunt incommoda. Ipse vero imperator contracto ex animi tristitia languore, vita excessit anno 1619, VI idus martii.

Illi itaque successit prælaudatus *Ferdinandus* hujus nominis II, evector ad imperii fastigium citato anno 1619, V kalendas septembris. Rexit autem imperium usque ad annum 1637, quo decessit apoplexia correptus 8 die februarii. Fredericum Palatinum anno 1620 superavit, recuperata Bohemia, atque anno 1623 reddita fuit Bavaria duci Maximiliano, hostibus a Cæsare attritis. Anno rursus 1626, ductor Cæsarei exercitus *Valstein* prostravit hæreticorum phalanges, et Danos Augusti

¹ Monasterium illud an. 1709 dirutum fuit.